KÜRTLER VE CUMHURİYET KİTABINI HAZIRLAYAN SAĞIR VE IŞIK:

Kürtlerin kazanımları ancak anayasal güvenceyle korunur

Şerif KARATAŞ
İstanbul

Türkiye Cumhuriyeti'nin geride kalan yüz yılını politikadan tarihe, insan haklarından sanata birçok başlıkta değerlendiren üretimler devam ediyor. Dipnot Yayınları'ndan geçtiğimiz yılın sonlarına doğru editörlüğünü Emir Ali Türkmen'in yaptığı Kürtler ve Cumhuriyet kitabı, bu alandaki üretimlerden biri olarak raflardaki yerini aldı. Ayhan Işık, Gülay Kılıçaslan, Behzat Hiroğlu, Kübra Sağır ve Çağrı Kurt tarafından hazırlanan kitapta Kürtler ve cumhuriyet arasındaki ilişkinin belirli temalar ya da olgular üzerinden 100 makalede analiz ediliyor. Kürtler ve Cumhuriyet kitabı 12 ana başlıktan oluşuyor. Kitabın editörlerinden Kübra Sağır ve Ayhan Işık, Kürtlerin hakları anayasal bir statüyle güvence altına alınmadıkça seçimlerde elde ettikleri kazanımları korumanın bir garantisi olmayacağına vurgu yapıyorlar.

Ayhan Işık

Farklı akademik disiplinlerden Kürtlerle ilgili çalışma yapan 100 farklı ismi bir araya getiren bu derleme kitabın ortaya çıkması nasıl oldu? Ve temel iddiası nedir?

Kübra Sağır: Kürtler ve Cumhuriyet kitap çalışması ilk olarak Ayhan Işık'ın önerisiyle 2022 başlarında editör ekibinin diğer üyeleriyle paylaşıldı ve fikrin diğer editörler tarafından da kabul görmesi ile kitabın hazırlık çalışmalarına başlandı. Bu çalışmadaki amaç; soykırımsal şiddet, sistematik inkar ve bunlara karşı gerçekleştirilen direnişler ile iç içe geçen son yüz yılın Kürtler penceresinden bir muhasebesini yapmaktı. Çünkü cumhuriyetin yüzüncü yılı tahmin edileceği üzere birçok kitap projesi, konferanslar dizisi, panel gibi etkinlikler ile gündeme getirilecek, büyük oranda resmi tarih doğrultusunda ve pek de eleştirel olmayan birçok çalışma üretilecekti. Modern Türkiye tarihinden de bildiğimiz üzere Kürtlere karşı soykırımdan asimilasyona kadar geniş bir spektrumda ele alınabilecek devlet şiddetinin/siyasetinin bu çalışmalarda ya inkar edileceğini ya da hak ettiği yeri alamayacağı iddiasındaydık. Dolayısıyla, kitabın iddiası, son yüzyıllık cumhuriyet dönemini kuzey Kürdistan perspektifinden ele almaktı; kitap çalışması da bu minvalde ortaya çıktı. Bu fikirden yola çıkarak daha sonra çalışma için yaklaşık 150'ye yakın akademisyen ve araştırmacıyla iletişime geçtik, 103 kişi ve 100 makale ile kitap çalışmasını sonuçlandırdık.

'SOSYAL BİLİMLER SAHASI KÜRTLERE HİÇ AÇILMADI'

"Kürtler söz konusu olduğunda Türkiye'de sosyal bilimlerin icrasının hâlâ mümkün olmadığı görülmektedir" vurgusu dikkat çekici. Sosyal bilimler sahası Kürtlere neden kapatıldı? Son yıllarda bu ne kadar değişti?

Ayhan Işık: Türkiye'de sosyal bilimler sahasının kuruluşundan beri Kürtlere hiç açılmadığını ifade edebiliriz. Türkiye'de sosyal bilimler (Kafa tası ölçümü yapan, güneş dil teorisi gibi gerçek dışı iddiaları hakikat olarak öne süren) inkara dayalı oldukça ırkçı bir perspektif ile kurulduğundan, sosyal bilimlerin farklı alanları, özellikle tarih yazımı yalanlar üzerine inşa edildi. Devlet siyaseti olarak da benimsenen ve 1990'lara kadar devam eden "Kürt yoktur" tezi hem üniversiteler hem de resmi müfredatın öğretildiği tedrisattan geçen Türk toplumuna da özümsetildi. İsmail Beşikçi gibi bu yalan balonunda delikler açmaya çalışan az sayıda akademisyen ve araştırmacı olsa da genel kabul devletin belirlediği perspektifin benimsenmesiydi. Bu yüzden, Kürt/Kürdistan meselesine dair çalışmalar gerçekleştirmek isteyen araştırmacıların resmi görüşün egemen olduğu akademi içinde yer alması söz konusu olmayacaktı. Dolayısıyla Kürtler, Türkiye'deki sosyal bilimler alanında alternatif araştırma alanları dışında pek yer alamadılar ve bu durum halen devam ediyor. Burada Barış İçin Akademisyenler'e özellikle değinmek gerekir. Türkiye'de Kürt/Kürdistan meselesine dair devlet politikalarına muhalif duran bu akademisyenlerin son yıllarda akademik kurumlardan uzaklaştırılması ve temel insan haklarının bile çiğnenmesi maalesef cumhuriyetin kuruluşundan bu yana Kürtlere dair bilimsel bilgi üretenlerin akıbetlerinde pek de bir değişim olmadığını göstermektedir.

Aynı bağlamda, kitap çalışmasına katkı sunanların çoğunun akademik çalışmalarını yurt dışında yapmak zorunda olan isimlerin olması neyin göstergesi?

Kübra Sağır: Bunun elbette birçok nedeni var. Öncelikle iki önceki soruya cevaben işaret ettiğimiz üzere Türkiye'de sosyal bilimler Kürtlere, Kürt meselesi üzerine çalışmak isteyen akademisyenlere kapatılmış vaziyettedir. Bizce bu durum Kürt araştırmacıların ve Kürtler üzerine hakkaniyetli bilgi üretmek isteyenlerin yurt dışını tercih etmelerinin ana nedeni sayılabilir. Buna bağlı olarak bir diğer neden de Avrupa ve Kuzey Amerika'daki akademisyenlerin ve akademik kurumların Türkiye'dekilere göre daha açık fikirli olması, yapılan çalışmaları pek sansürlememesi, araştırmacıyı otosansüre zorlayan bir baskı içermemesi yahut bunların görece daha düşük seviyelerde olmasıdır. Bunun yanı sıra, Kürt çalışmaları alanına yoğunlaşmak isteyenler için yurt dışında burs ve araştırma fonları gibi ekonomik imkanların Türkiye'ye oranla daha fazla olması da diğer bir etkendir. Özetle; ifade özgürlüğünün Türkiye ile kıyaslandığında daha iyi olması, Avrupa ve Kuzey Amerika'daki akademinin kalitesi ve ekonomik imkanların görece daha iyi olması gibi nedenlerden dolayı araştırmacıların Türkiye dışına yöneldiklerini iddia edebiliriz.

Kübra Sağır

TARTIŞMALAR SONUCU TEMATİK OLARAK ŞEKİLLENDİ

Kitapta Kürt ve Kürdistan meselesinin nasıl ele alındığından kimlik inşasına, Kürt isyanlarından kadın hareketine, 100 yıllık ilişki 12 ana kategoride ele alınmış. Kronolojik çalışma yerine, kategorilere ayırmak neden tercih edildi?

Ayhan Işık: Öncelikle, yazarların makalelerinin metodolojik olarak nasıl formüle edileceğine dair bir kısıtlamaya gitmediğimizi belirtebiliriz. Benzer derleme kitap çalışmaları, okunması daha rahat olsun diye çoğunlukla kronolojik olarak hazırlanmaktadır; biz de ilk başta bu ihtimali değerlendirdik fakat hem editör ekibi olarak kendi aramızdaki tartışmalardan hem de bazı yazar arkadaşlarımızla gerçekleştirdiğimiz fikir alışverişlerinden sonra kitabı tematik olarak, konulara göre kategorize etmenin daha uygun olacağı sonucuna vardık. Hatta bahsettiğiniz 12 ana kategorinin kendi içinde sıralanması konusunda da önemli tartışmalar gerçekleştirdik. Örneğin ilk bölüm için "Sömürgecilik ve Sömürgesellik" temasının tercih edilmesi, Kürdistan'ın sömürge olma haliyle çalışmanın başlatılması, kitaptaki birçok diğer konunun başlangıç noktasının bu tema ile bağlantılı olduğunu göstermek istememizle ilgilidir. Öte yandan aslında çoğu çalışmada en başa alınan tarihsel miras bölümünün de kitabın son bölümü olarak yer almasının, tarihi okuma yönümüzün ve kitapta yer alan tartışmaların geleceğe bırakacağı miras ile ilgisi vardır.

'KÜRTLERİN GÜÇLÜ DİRENİŞ KÜLTÜRÜ OLUŞTU'

21. yüzyılın başındayız. AKP iktidarı yönetiminde girilen yüzyılda Kürtler hangi avantaj ve dezavantajlarla karşılaşıyor?

Kübra Sağır: Kitapta 100 farklı makale ile Kürtlerin Türkiye Cumhuriyeti'yle yüz yıldır olan ilişkilerinin farklı boyutları ele alındı. Dolayısıyla elbette AKP dönemine dair yazılar da mevcut. Fakat devletin Kürt meselesine dair siyasetinde, AKP öncesi ulusalcı-Kemalist elitler ve AKP ile iktidara gelen dindar elit arasında nüans farkları dışında çok ciddi bir değişimin olmadığı söylenebilir. Dolayısıyla Kürtler için yüz yıllık inkarın ve herhangi bir yasal statünün olmayışının devam etmesi büyük bir dezavantaj olarak ortada duruyor. Fakat bir de madalyonun diğer yüzü var: Kürtlerin direnişi. Tüm bu şiddete ve inkara karşı Kürtlerin güçlü bir direniş geleneği ve hafızası oluştu, bu aynı zamanda ciddi bir mücadele kültürü de yarattı. Bu deneyimin ve zihni özgürleşmenin yeni yüzyılda Kürtlerin haklarını elde etmelerini sağlayacak önemli bir anahtar olduğunu dile getirebiliriz. Bu da avantaj olarak görülebilecek önemli bir noktadır.

Fotoğraf: Şerif Karataş/Evrensel

Kürtler ve Cumhuriyet kitabının editörlerinden Kübra Sağır, "Kürtler için yüz yıllık inkarın ve herhangi bir yasal statünün olmayışının devam etmesi büyük bir dezavantaj olarak ortada duruyor. Fakat bir de madalyonun diğer yüzü var: Kürtlerin direnişi" diyor.

KÜRT SORUNUNUN ÇÖZÜMÜ TÜRKİYE İLE SINIRLI DEĞİL'

KÜRT sorununa güvenlikçi anlayışla yaklaşılmasından kaynaklı hem Irak Kürdistanı'na hem de Suriye -Rojava'ya yönelik sınır ötesi operasyonlar söz konusu. 100 yıllık hikayenin sürekliliği açısından operasyonlar ne söylüyor?

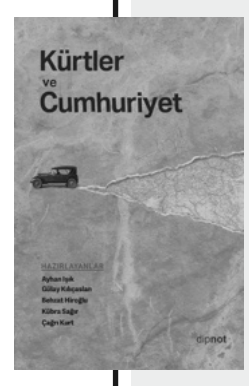

Ayhan Işık: Kürdistan, dört devlet arasında bölünmüş bir ülkedir. Bizler kitap çalışmasında sadece Kürdistan'ın kuzeyine ve Türkiye ile olan etkileşimlere odaklandık. Fakat sorunun kaynağı da çözümü de sadece Türkiye ile sınırlı bir mesele değil. Geçtiğimiz 100 yıllık zaman diliminde bu dört sömürgeci devlet arasında en yayılmacı geleneğe sahip olan ve aynı zamanda Kürtlere karşı en katı inkar siyasetini yürütenin Türkiye olduğu iddia edilebilir. Kürdistan'ın diğer parçalarına yönelik bu operasyonlar, devletin yüz yıllık inkar siyasetini boşa düşürecek diğer parçalardaki Kürt kazanımlarını ve kendi sınırları içerisinde yer alan Kürt nüfusun benzer taleplerde bulunma ihtimalini bertaraf etmeye yöneliktir. Öte yandan, bu operasyonlar bize Kürt ve Kürdistan meselesinin uluslararası boyutlarının ne derece karmaşık olduğunu anlatmaktadır. Hem Kürtler açısından hem de egemen devletler ve uluslararası nizam açısından bu konunun sadece bir ülkenin iç meselesi olmadığı, çok sayıda aktörü, ülkeyi ve katmanlı ilişkileri barındıran karmaşık bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

'KAYYUM ATANMASI SİYASİ ANLAYIŞIN YENİ FORMU'

YEREL seçimlere gidiyoruz. 2017'de Diyarbakır'ın Sur ilçesinde "Çok dilli belediye" projesinden dolayı ilk kayyum atanmıştı. Rejim değişikliğiyle birlikte iki dönemdir neredeyse HDP'nin kazandığı bütün belediyelere kayyum atandı. Bu bağlamda, Kürtlerle kayyum anlayışı cumhuriyet tarihinde neye tekabül ediyor?

Ayhan Işık: Kürtlerin kazandığı belediyelere kayyum atanması aslında yüz yıldır devam eden bir siyasi anlayışın son birkaç yıldaki yeni bir formudur. Kitaptaki makalelerin birkaçında özellikle bu konuda tartışmalar mevcut. 1927-1952 yılları arasında devlet elitleri umumi müfettişlik sistemiyle kuzey Kürdistan'ı zaten özel yasalarla yönetmeye başladılar. Cumhuriyetin erken dönemlerinde hazırlanan raporlarda bu yönetim "müstemleke usulü" diye geçer, yani Kürdistan'da uygulanacak yönetimin sömürgecilik olarak ele alınması gerektiği belirtilmektedir. Sonrasındaki yıllarda sıkıyönetimler, OHAL, KHK'ler gibi istisnai yöntemlerle bu 'ikili devlet' mantığına dayanan sömürge yönetim biçimi sürdürüldü. Kayyum sistemi de bu yüz yıllık devlet siyasetinin bir sonucudur. Dolayısıyla Kürtlerin hakları anayasal bir statüyle güvence altına alınmadıkça seçimlerde elde ettikleri kazanımları korumanın bir garantisi olmayacaktır.

METİN GÖKTEPE GAZETECİLİK ÖDÜLLERİ

27. yıl

1- Bu yıl 27'incisi yapılan yarışma üç dalda düzenlenmektedir.
Haber Ödülü (Yazılı Haber-Görüntülü Haber) Fotoğraf ve Yerel Gazetecilik Ödülü. İnternet medyasında yayımlanmış haberler de haber kategorisinde değerlendirilecektir.

2- Halkı doğru bilgilendirmeyi gözeten gazeteciliği desteklemek ve gerçeğin peşinde koşan genç gazetecileri teşvik etmek amacını taşıyan yarışmaya, 10 Mart 2023 ile 10 Mart 2024 tarihleri arasında yayımlanmış olan ürünler katılabilir.

3- Yarışmaya katılacak ürünlerin, yazılı basında yayımlanmış olanların PDF formatında, internet medyasında yayınlanmış olanların linkinin, görüntülü haberlerin ise wetransfer yoluyla gönderilmesi gerekiyor.

4- Fotoğraf dalında yarışmaya katılacak adayların da gönderecekleri fotoğraflarıyla (renkli ya da siyah beyaz) birlikte ürünün adını, çekildiği yeri ve tarihini yazmaları gerekiyor.

5- Yarışmaya katılacak adaylar, ürünlerini kısa öz geçmişleri, iletişim bilgileri ve bir fotoğrafları ile birlikte gazetecilikodulleri@gmail.com adresine 14 Mart 2024 tarihine kadar göndermeleri gerekiyor.

6- Kazananlara ödülleri Metin Göktepe'nin doğum günü olan 10 Nisan 2024 tarihinde düzenlenecek törenle verilecektir.

ÖDÜL JÜRİSİ
Banu Güven, Filiz Gazi, Hakkı Özdal, Nazım Alpman,
Pınar Öğünç, Sorel Dağıstanlı, Tuluhan Tekelioğlu, Yetvart Danzikyan.

METİN GÖKTEPE ÖDÜL KOMİTESİ

AJANS PRESS
technology

196 ÜLKE
150 MİLYON WEB SİTESİ
38 SOSYAL MEDYA PLATFORMU
Ajans Press tarafından, dünyanın önde gelen ülkelerinden 500 yazılım mühendisi ile geliştirilen ve medya mecralarının tümünü bir arada sunan ilk ve tek platform.
NEWSCOPE

444 9 522
info@aptech.com.tr